

Araştırma Makalesi

Sınırsız Dünyadan Duvarlı Dünyaya: Göçe Karşı İnşa Edilen Sınır Duvarları Üzerine Türkiye Merkezli Bir Değerlendirme¹

Hakan Ünay²

Öz

Bu çalışmada Berlin Duvarı yıkıldıktan sonra küreselleşmenin ortaya çıkardığı sınırsız dünya kavramı yeni inşa edilen duvarlarla birlikte sorgulanmaktadır. Dünya genelinde coğrafya fark etmeksizin devletler göçe karşı sınırlarını duvarla kapatma yarışına girmiştir. Bu çalışmada, söz konusu bu devletlerden biri olan Türkiye, gerek göç güzergahındaki hedef ve transit bir ülke olması gerekse sınırlarının çoğunun duvarlarla çevrili olması nedeniyle örnek ülke olarak incelenmektedir. Nitekim Türkiye sadece sınırları komşu ülkeler tarafından sınırları duvarlarla çevrili bir ülke olmasının yanı sıra kendisi de son dönemlerde sınırlarını duvarlarla kontrol etme yöntemini benimseyen önemli bir kaynak, transit ve hedef ülkedir. Çalışmada göç, geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımı bağlamında değerlendirilirken, göçe karşı inşa edilen duvarların sosyolojik arka planı için ise Foucault'un iktidar teknolojileri kavramından yararlanılmaktadır. Çalışmada “duvar”, sadece fiziki bir politika aracı olarak değil teorik ve sosyolojik arka planı ile bir iktidar teknolojisi olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma uygulamalı bir çalışmadan ziyade teorik bir tartışmanın pratiğe aktarımını konu almaktadır. Bu çalışmayla, “sınırsız” dünyanın artık “duvarlı” bir dünya haline geldiği ve dünyanın duvarlarla çevrili ülkelerinden biri haline gelen Türkiye'nin sınır yönetiminin sınır ve duvarlar bağlamında eleştirel analizi ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sınır Duvarı, Berlin Duvarı, Sınırsız Dünya, Göç, Türkiye.

¹ Makale Geliş Tarihi: 02.03.2022 Makale Kabul Tarihi: 16.04.2022

² Araştırmacı, Göç Araştırmaları Vakfı; Doktora Öğrencisi, Göç ve Göçmen Çalışmaları, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep
hakan.unay@gocvakfi.org / hakanunay8@gmail.com
ORCID NO: 0000-0001-7040-5570

Research Article

From The Borderless World to the Walled World: A Turkey-Centered Analysis on Border Walls Built Against Migration

Abstract

In this study, the concept of the unlimited world created by globalization after the fall of the Berlin Wall is questioned together with the newly built walls. All over the world, regardless of geography, states have entered the race to close their borders with walls against migration. In this study, Turkey, one of these states, is examined as a model country because it is a destination and transit country on the migration route and most of its borders are surrounded by walls. Turkey is not only a country whose borders are surrounded by walls by neighboring countries but also an important source, transit, and destination country that has recently adopted the method of controlling its borders with walls. In the study, while the migration is evaluated in the context of non-traditional security approach, Foucault's concept of power technologies is used for the sociological background of the walls built against migration. In the study, the "wall" is not only considered a physical policy tool but also a powerful technology with its theoretical and sociological background. Therefore, this study is about the transfer of a theoretical discussion into practice rather than an practical study. With this study, a critical analysis of the border management of Turkey, which has become one of the walled countries of the world, where the "borderless" world has become a "walled" world, is presented in the context of borders and walls.

Keywords: Border Wall, Berlin Wall, Borderless World, Migration, Turkey.

Giriş: Berlin Duvarı'nın Yıkılışından Yeni Duvarların İnşasına

Önemli bir tarihçi olan Eric Hobsbawm 20. yüzyıl için “aşırılıklar çağı” ifadesini kullanmıştır (Hobsbawm, 2012). Hobsbawm'ın bu ifadesi abartılı değildir. Çünkü iki büyük dünya savaşı, bir soğuk savaş ve birçok devrime şahitlik eden 20. yüzyıl dünyası gerçekten de aşırılıklarla dolu bir yüzyıl olarak tarihteki yerini almıştır. Bu yüzyılın sonu ise kendine yakışır bir şekilde yeni bir aşırılıklar çağına giden yolun göstergesi olmuştur. Çünkü Berlin Duvarı yıkılmış, Soğuk Savaş bitmiş, iki kutuplu dünyanın sonuna gelinmiş, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hegemonyası güçlenmiş, küreselleşme popüler bir kavram olarak dikkat çekmeye başlamış, liberalizm ideolojilerin kazananı olarak öne çıkmış ve hatta bazılarının göre artık tarihin sonuna gelinmiştir (Fukuyama, 1989).

20. yüzyılın bu çalışma için önemi ise 1960'lardan itibaren bir fenomen olarak dikkat çeken küreselleşme sürecidir. Küreselleşme; sınırsız dünya, coğrafyasızlaşma, mekansızlaşma gibi kavramların ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Özellikle sınırsız dünya, küreselleşmenin en parlak argümanı olarak dikkat çekmektedir. Sınırsız dünya, bir taraftan küreselleşmeyle birlikte neredeyse her şeyin hız ve yoğunluğunun artmasını ve teritoryal anlamda sınır tanımamasını ifade ederken, diğer taraftan liberal bir dünya görüşünün sembolik bir çıktısını ifade etmektedir (Ohmae, 1989). Bu çalışmanın ilerleyen aşamalarında görüleceği üzere aslında sınırsız dünyanın her iki anlamında da ciddi dönüşümler meydana gelmiştir.

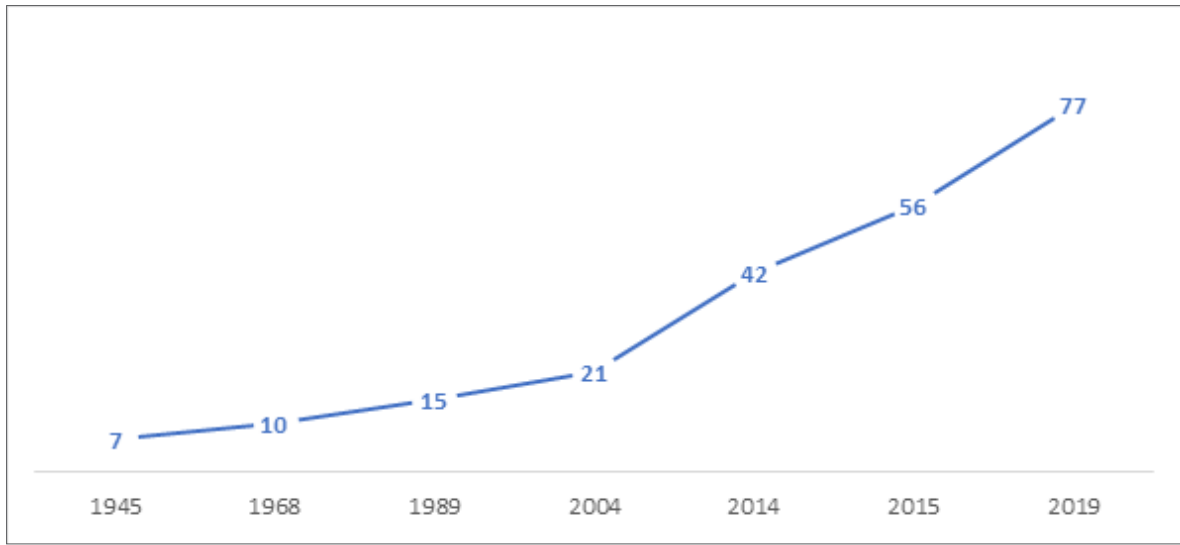
Sınırsız bir dünya tasviri pratikte yaşanan gelişmeler sonrasında gündeme gelmiştir ki 1961'de inşası başlayan Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılışı¹, sınırsız dünya argümanının çıkış noktasıdır. Zira Berlin Duvarı'nın yıkılışı ile dünyada herhangi bir sınır duvarı, dahası geçişi engelleyecek bir sınır yokmuş algısı ortaya çıkmıştır. Ancak çok geçmeden yine pratikte yaşanan birçok olay ile sınırlar tekrar belirginleşmiş, yıkılan Berlin Duvarı'nın yerine onlarca yeni duvar inşa edilmiş ve sınırsız dünya tartışmaya açılmıştır (Mbembe, 2018).

Berlin Duvarı'nın inşasında fiziki anlamda yıkılmış olsa da inşa edilme amacı ve fonksiyonları halen geçerliliğini korumaktadır. Üstelik Berlin Duvarı'nın inşasındaki “içeridekilerin dışarı çıkmasını engellemek” gerekçesinin günümüzde tersi şekilde “dış tehditlerin içeriye girmesini engellemeye” dönmesi de bu durumu değiştirmemiştir, amaç her şekilde istenmeyen nüfus hareketlerinin önlenmesidir. Berlin Duvarı'nın özellikle fiziki özelliklerinin ve koruma mekanizmalarının sonraki yıllarda birçok duvar örneğinde takip edildiği görülmüş ve duvar inşa etme

¹ İnşasına 1961'de başlanan Berlin Duvarı, içerdiği ölüm şeridi ve sıkı kontrollere rağmen yaklaşık 500 kişinin geçmeyi başardığı ancak yaklaşık 130 kişinin hayatını kaybettiği bir duvardır. Berlin Duvarı'nın üç boyutlu bir tasvirini aktaran video için bkz: <https://p.dw.com/p/1GF7K>. Duvarın yıkılış süreci ise 1987'de başlamıştır. 12 Haziran 1987'de dönemin ABD başkanı Ronald Reagan Batı Berlin'de Brandenburg kapısında tarihi bir konuşma yaparak dönemin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) başkanını Berlin Duvarı'nı yıkmaya davet etmiştir. Bu sözlerin üzerinden iki buçuk yıl geçmeden duvarın yıkılış süreci başlamıştır. Daha fazla bilgi için bkz: (Armaoğlu, 2008; Byrnes, 2014; Meyer, 2015; Moulson, 2015; Rottman & Taylor, 2008; Schick, 2016; Sonnevend, 2016).

adeta küresel bir akım haline getirmiştir (Brown, 2011). Bu noktada belirtmek gerekir ki çalışmada ele alınan duvarlar sadece fiziki duvarlardır. Bununla birlikte inşa edilen duvarların yapım teknikleri, kullanılan malzeme (beton, çelik, tel örgü, ahşap çit vb.) ya da ölçüleri fark etmeksizin bütün sınır duvarları, duvarlı dünyanın bir parçasını oluşturmaktadır. Grafik 1, sınırsız dünyadan duvarlı dünyaya geçişte, yıllar içerisinde inşa edilen sınır duvarı sayılarının değişimini göstermektedir.

Grafik 1: Yıllara Göre İnşa Edilen Sınır Duvarı Sayısı (1945-2019)



Kaynak: (Benedicto vd., 2020, s. 17; Hjelmgraad, 2018).

Grafik-1'de görüldüğü üzere sınır duvarlarının sayısında özellikle de 2000'li yıllarda ciddi bir artış vardır. Üstelik söz konusu duvar inşaları belirli coğrafyalarda değil, Amerika'dan Asya'ya Afrika'dan Avrupa'ya ve Orta Doğu'ya kadar coğrafya fark etmeksizin artarak devam etmektedir. Grafik-2 ise söz konusu duvarların dünyadaki dağılımlarını ortaya koymaktadır.

inşa ettiği duvarlar, yaklaşık 1000 kilometrelik bir boyuta ulaşmıştır. 27 AB üyesinin 9'u (İspanya, Yunanistan, Macaristan, Bulgaristan, Avusturya, Slovenya, Birleşik, Letonya, Estonya, Litvanya) ve Birleşik Krallık göçe karşı sınırlarının bir kısmını veya tamamını duvarla kapatmıştır (Benedicto & Brunet, 2018, ss. 5-6).

Orta Doğu bölgesi ise son yıllardaki gelişmelerin merkezi olması itibarıyla sınır politikaları özelinde oldukça hareketlidir. İsrail'in Filistin'i kuşatan ve Filistinlilerin sınır ülkelerindeki vatandaşları ile iletişimini koparan duvarlar en popüler örneği oluştururken, bölgedeki duvar inşaları bununla sınırlı değildir. Suudi Arabistan sırasıyla 2006 ve 2013'te Irak ve Yemen sınırlarına duvar inşa etmiştir. Yine düzensiz göçü sebep gösteren Birleşik Arap Emirlikleri Umman ile olan sınırını duvarla kapatmıştır. Ürdün ise 2008'de terör ve düzensiz göçü gerekçe göstererek Irak ve Suriye sınırlarına duvar inşa etmiştir (Atkinson, 2016). Bölgedeki en güncel duvar inşaları ise bu çalışmanın örneklemini oluşturan Türkiye tarafından Suriye ve İran sınırlarında inşa edilmiştir.

Verilen örneklerde yeni inşa edilen duvarlar her ne kadar sadece kara sınırlarına inşa edilmiş gibi görülse de aslında denizler de bu konuda önemlidir. Denizlerdeki duvarlar, somut bariyerler şeklinde olabildiği gibi² denizlerde yasadışı göçü engellemeye yönelik yapılan operasyonlarda kullanılan teknolojik tabanlı gözetim araçları ile sanal bir yapıya da bürünebilmektedir. Sınırlarda aktif olarak çalışan ve inşa edilen duvarlara entegre edilen gözetleme sistemleri ise sanal duvarların da devletlerin sınırlarındaki temel araçlarından biri olduğunu göstermektedir (Benedicto & Brunet, 2018, ss. 30-33).

Öte yandan duvarların artışı belirli bir maliyeti de beraberinde getirirken artık küresel anlamda bir duvar ekonomisinden bahsetmek mümkündür. Örneğin sadece ABD eski başkanı Donald Trump ile yeniden gündeme gelen ABD-Meksika Duvarı için 225 şirketin tasarım önerisinde bulunduğu ifade edilmiştir (Devaney, 2017). Aynı şekilde AB içinde son derece aktif olan ve AB ülkelerinin sınırlarına duvar inşa ettirmek için anlaştığı BAE Sytems, Airbus, Thales, Leonardo gibi önde gelen şirketlerin toplamda 50 milyar dolar civarında yıllık ciroları bulunmaktadır. Bununla birlikte AB'nin sınırlarının güvenliği için ayırdığı bütçenin geçen yıllara göre katbekat arttığı gözlemlenmiştir. Örneğin 2021-2027 dönemi için Entegre Sınır Yönetim Fonu'na 8,02 milyar Euro, Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'na (Frontex) 11,27 milyar Euro, Avrupa Sınır Gözetim Sistemi'ne (Eurosir) en az 1,9 milyar Euro toplam harcama bütçesi verilmiştir (Akkerman, 2019, s. 30).

Görüldüğü üzere sınırsız bir dünya tartışmalarından ziyade artık duvarlı bir dünyaya³ şahitlik edilmektedir. Sınır duvarlarının artışı temelde sınır çalışmalarının bir tartışma alanı olması nedeniyle derin tartışmaların

² Yunanistan "yüzen duvarlar" inşa ederek bunun ilk örneklerini sunmuştur. Bkz: (Digidiki & Bhabha, 2020).

³ Duvarlı dünya kavramı, Deniz Ülke Arıboğan'ın Duvar başlıklı çalışmasından esinlenerek kullanılmıştır. Bkz. (Arıboğan, 2017).

yapılmasını gerektirmektedir. Duvarın ne olduğuna ilişkin ontolojik tartışmalara (Sferrazza Papa, 2018) veya duvar konseptinin tam olarak ne ifade ettiğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Sperber, 2017). Aynı şekilde duvarların devletler tarafından hangi gerekçelerle inşa edildiğine ilişkin tartışmalar konuyu derinleştirmektedir (Carter & Poast, 2017).

Bununla birlikte literatürdeki çalışmaların çoğunlukla sınır duvarı örnekleriyle ele alındığı görülmektedir. Sınır duvarlarının geçmişini ve günümüze kadarki hikayesini ele alan Frye ve Chaichian'ın çalışmaları gerek tarihsel arka plan gerekse geçmişteki birçok sınır duvarını ele alması bakımından önemlidir (Chaichian, 2015; Frye, 2018). Çalışmanın çıkış noktalarından birini oluşturan Berlin Duvarı'na ilişkin de Rottman ve Taylor'un çalışmalarının yanı sıra Major, Schick, ve Taylor'un çalışmaları ön plana çıkmaktadır (Major, 2010; Rottman & Taylor, 2008; Schick, 2016; Taylor, 2011). Bununla birlikte konuya dair çalışmalar genellikle örnekler üzerinden çalışılmaktadır. Bissonnette ve Vallet'in dünyanın birçok yerinden sınır duvarı örneklerine yer verdiği kitapları literatürdeki en kapsamlı ve en güncel çalışma olarak öne çıkarken (Bissonnette & Vallet, 2021), Vallet'in 2014'teki çalışması ise duvarların kapsamını tartışmaktadır (Vallet, 2014). Aynı şekilde Marcello Di Cintio'nun çalışması yedi farklı sınır duvarı örneğini ele almaktadır (Di Cintio, 2013). Bununla birlikte sınır duvarları ile ilgili çalışmalarda örnek olarak genellikle ABD ve İsrail'in inşa ettiği duvarlara sıklıkla rastlanmaktadır (Flores, 2017; Jones, 2012; Kershner, 2005; Langerbein, 2009; Saddiki, 2017).

Çalışmaya konu Türkiye özelinde ise İran sınırındaki duvarın inşasının halen devam ediyor olmasından kaynaklı olarak duvar odaklı henüz bir çalışma bulunmamaktadır. Suriye sınırındaki duvar tamamlanmalı ise henüz iki yıl olmuştur ve doğrudan Türkiye-Suriye duvarı üzerine yazılmış sadece bir çalışma bulunmaktadır (Aras, 2020). Dolayısıyla bu çalışma her şeyden önce Türkiye'nin sınır politikalarına ilişkin literatürü zenginleştirecektir. Özellikle Türkiye'nin göç güzergahında bulunması, özellikle son yıllarda transit ve hedef ülke olarak sınırlarının hem kendi hem de komşu ülkeleri için önemini artırmıştır. Bu durum yeni sınır duvarlarının inşasını beraberinde getirirken, Türkiye gerek kendi gerekse komşu ülkelerinin inşa ettiği sınır duvarları ile adeta duvarlarla çevrili bir ülke haline gelmiştir.

Çalışma, uluslararası literatürdeki örneklerden farklı olarak sınır duvarlarının farklı yönlerini ele almaktadır. Bu noktada özellikle duvara ilişkin sosyolojik yaklaşım ve geleneksel olmayan güvenlik çalışmalarına dayanan teorik analiz öne çıkmaktadır. Nitekim yapılan literatür taramasında bu noktalara değinen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Aynı şekilde Türkiye özelinde sınır duvarları merkezli çalışmalar sınırlıdır. Söz konusu noktalar çalışmanın ayırt edici özelliklerini oluşturmaktadır. Bu anlamda ilk bölümde duvarın sosyolojik arka planı irdelenecektir. Özellikle iktidar merkezli bir yaklaşımla ele alınacak bu bölümde, çalışmaları doğrudan sınır ya da

göçe ilişkin olmamakla birlikte eleştirel sınır çalışmalarının çokça faydalandığı Foucault'ın "iktidar teknolojileri" yaklaşımından faydalanılmaktadır. İkinci bölüm duvarların neden inşa edildiğinden yola çıkarak teorik bir tartışmayı konu etmektedir. Bu bölümde özellikle geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımlarına odaklanılacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise Türkiye, duvarlarla çevrili bir ülke olarak değerlendirilecek gerek kendi inşa ettiği gerekse komşu devletler tarafından sınırlarına inşa edilen duvarlar analiz edilecektir.

1. Duvarın Sosyolojisine İlişkin Bir Deneme: İktidar Odaklı Bir Okuma

Sınır duvarları devletlerin yüzyıllardır farklı amaçlar için inşa ettikleri politika araçlarıdır. Duvarların bu araçsallığı iktidar merkezli bir okumayı da beraberinde getirir. Nitekim duvarları araçsallaştıran bizzat karar vericinin yani iktidarın kendisidir. Bu noktadan hareketle Michel Foucault'un iktidarı ele alış biçimi, iktidar teknikleri ve özellikle "iktidar teknolojileri" tasviri, sınır duvarlarının sosyolojik arka planı için son derece uygun bir zemin hazırlamaktadır.

Foucault'un ana hatlarını çizdiği üç iktidar türü bulunmaktadır: egemen, disiplinci ve biyoiktidar. Foucault; karar verici, kısıtlayıcı, yasaklayıcı olan ve öldürme ve hayatta bırakma haklarını elinde tutan egemen iktidara farklı bir kavramsallaştırma ile "biyoiktidar" adını vermiştir. Ona göre biyoiktidar çeşitli iktidar teknolojileri ve teknikleri ile hayatı düzenleyici bir olgudur (Foucault, 1990, s. 140). Özellikle 17. ve 18. Yüzyılda birey ve bireyin bedeni üzerine odaklanmış bazı iktidar teknolojileri dikkat çekmektedir. Foucault'un çalışmalarında sıklıkla karşılaşılan hapisane⁴, klinik⁵ gibi oluşumlar söz konusu iktidar teknolojilerinin somut çıktılarını oluşturmaktadır.

Foucault'un egemen, disipline edici ve biyopolitik iktidar anlayışının bu çalışma özelindeki en önemli katkısı ise sınır duvarlarındadır. Sınır duvarları, onun iktidar anlayışındaki üç unsuru da kapsayacak nitelikte uygulamalar olarak öne çıkmaktadır (Nail, 2013). Bu durum sınır duvarlarının inşa gerekçeleri, uygulama aşamaları ve işlevlerinin tartışılmasını⁶ beraberinde getirecektir. Bu noktada Foucault, biyoiktidarın 19. yüzyıldaki değişimlerinden bahsederken iktidarın öldürme veya hayatta bırakma hakkının da değiştiğini ifade etmektedir. Ona göre iktidarın yeni işlevi *yaşa(t)ma* ve *ölüme bırakmadır* (Foucault, 2004, ss. 246-247). İktidar teknolojileri farklı teknikler kullanarak yaşatma veya ölüme bırakma yetkilerini uygulamaktadır. Chandler, çalışmasında bu teknikleri; sınıflama, dışlama, gözetleme, ayrıştırma, sıralama, bölme, totalleştirme, normalleştirme olarak sıralamaktadır (2009, s. 63). Söz konusu teknikler, iktidarın hangi yüzyılda olduğundan bağımsız bir şekilde geçerliliklerini korumuştur. Özellikle 21. yüzyıl itibarıyla inşa edilen sınır duvarları ve bu duvarların üzerine entegre edilen çeşitli teknolojik ekipmanların söz konusu tekniklerin uygulanmasında önemli araçlar olduğu söylenebilir.

⁴ İlgili çalışma için bkz: (Foucault, 1991).

⁵ İlgili çalışma için bkz: (Foucault, 1994).

⁶ Duvarların işlevini sorgulayan bir çalışma için bkz. (Linebarger & Braithwaite, 2020).

İktidarlar yıllardır ellerinde muhafaza ettikleri yetkilerle politikalarını yürütürken kapsam ve içerik anlamındaki değişim de öne çıkmaktadır. Örneğin; günümüz iktidarları için insan yaşamı değerli ve korunması gerekirken, nüfus politikalarında ise çoklu insan yapısının kontrolü ve korunması elzemdir. Nüfusu ve çeşitli gerekçelerle nüfus geçişlerini güvenlik kontrolleriyle kontrol altına almak özellikle son dönemde iktidarın amaçlarından biri haline gelmiştir (Gökalp Aras, 2014, s. 74). Bu noktada nüfus kontrolünden bahsedilen ülkeye dışarıdan gelen nüfusun yani göçün olduğu söylenebilir. Özellikle göçün küresel bir mesele haline geldiği günümüz dünyasında, farklı coğrafyalarda göç güzergahında bulunan iktidarlar sınırlarında kontrol amaçlı politikalar üretmektedir. Türkiye bu politikaların merkezinde kalmaktadır. Nitekim Suriye, Irak ve İran sınırlarına duvarlar inşa eden Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan ile olan sınırlarında da bu ülkeler tarafından inşa edilen duvarlarla karşılaşmaktadır. Egemen iktidar için temel söylemin “ne kadar ölüme terk edersen, sen de o kadar çok yaşarsın” olduğu dünyada Foucault, biyoiktidarın söylemini “yaşamak istiyorsan, düşmanlarını (ötekini) katletmen gerekir” şeklinde ifade etmiştir. Foucault, söz konusu söylemi ırkçılıkla da bağdaştırarak “ötekinin ölümü sadece benim kişisel güvenliğim değil, kötü ve aşağı ırkın ölümü anlamına gelmektedir” şeklinde ifade etmektedir (Foucault, 2004, s. 261).

Foucault’un iktidar teknolojileri, egemenlik ve disiplin gibi iki iktidar mekanizmasını da barındırmaktadır. Egemenlik; mutlak, sarsılmaz, sorgulanamaz bir yasa koyucu şekilde ilerleyen iktidar mekanizmasıdır. İktidar, sınırların ihlali söz konusu olduğunda kendini uyguladığı ya da inşa ettiği sınır teknolojileri ile keskin şekilde hatırlatmaktadır. İnşa edilen sınır duvarlarının, egemenliklerini tehdit altında hisseden iktidarlarca inşa edildiği göz önüne alındığında, Foucault’un yaklaşımı halen geçerliliğini korumaktadır. Öte yandan bir diğer iktidar mekanizması olan disiplin ise ıslah edici ve düzenleyici bir işlev barındırmaktadır (Foucault, 2004, s. 248). Bu bakımdan ele alındığında da sınır duvarlarının, iktidarın; egemenlik alanlarını, güvenliğini, nüfus kontrolünü, nüfusunu korumayı ve egemenlik alanlarını genişletme tekniklerini disiplin altına almak adına kullanıldığı söylenebilir.

Duvarın sosyolojisinden bahsedilecekse Foucault’un da metafor olarak kullandığı “panoptikon”⁷ göz ardı edilmemelidir. Bentham kardeşlerin panoptikonu, çok sayıda insanın iktidar tarafından gözetim altında tutulmasını öngörür (Bentham, 2008). Dolayısıyla bir iktidar teknolojisi olarak ele alınabilir. Zaten Foucault’un da panoptikondan etkilenmesini sağlayan şey, yapıyı iktidarın kitleleri disiplin altına alma yöntemi olarak kullanılmasıdır (Özdel, 2012, s. 23). Üstelik bu yöntem yapının fiziksel özelliklerinden (demir parmaklıklar, zincirler, kilitler vs.) kaynaklı değildir (Sheridan, 2016, s. 12). Her ne kadar yapıda bu fiziksel semboller görülse de aslında panoptikondaki “gözleyen”, diğerleri tarafından görülmemektedir. Foucault görünmeyen bir iktidarın

⁷ 1785 yılında Samuel Bentham tarafından tasarlanan ve Jeremy Bentham tarafından tasarımın düşünsel arka planının oluşturulduğu bir yapıdır. “pan” ve “opticon” kelimelerinin birleşiminden oluşan kavram, “bütünü gözetlemek” anlamındadır. Detaylı bilgi için bkz: (Özdel, 2012).

disiplin şekliinden oldukça etkilenmiştir ki buna bağlı olarak da panoptikonu “uygulayan kişiden bağımsız bir güç ilişkisi yaratmak ve sürdürmek için aygıt” olarak tanımlamıştır (Foucault, 2004, s. 201). Foucault ayrıca *Hapishane'nin Doğuşu* çalışmasında da panoptikonu bir metafor olarak kullanmıştır.

Bentham kardeşlerin tasarımı ve Foucault'un bunu ele alışı temelde “iktidarın görünmeden gözetleme” argümanı üzerine kuruludur. Her ne kadar sınır duvarları panoptikonun aksine devletlerin sınırlarında gayet görünür olsa da özellikle iktidarın bir kontrol aracı olarak kullanılması açısından panoptikonla benzerlik taşımaktadır. Üstelik yıllar içerisinde sınır duvarlarının işlevi değişse ve hatta tam zıt amaçlara dönüşse bile bu benzerlik aynı kalmıştır. Örneğin çalışmanın çıkış noktasını oluşturan Berlin Duvarı, iktidarın insanların dışarıya çıkmasını engellemek için inşa edilmişken günümüzde inşa edilen duvarların büyük bir çoğunluğu farklı gerekçelerle insanların içeriye girmesini engellemek için inşa edilmiştir. Dolayısıyla zaman, mekân veya amaç değişse de iktidarın teknolojileri ile oluşturduğu kontrol mekanizması devam etmektedir. Dolayısıyla sınır duvarlarını modern panoptikonlar olarak değerlendirmek de yanlış olmayacaktır.

Foucault'un yaklaşımı 21. yüzyılda sınır duvarlarında karşılık bulmaktadır. İktidarın; himayesindeki nüfusu korumak, yaşatmak, ölüme bırakmak, dışardakini içeri almamak, teritoryal güvenliğini sağlamak, değerlerini korumak ve her şeyi kontrol etmek için uyguladığı politikalar ön plana çıkmaktadır. Özellikle Türkiye'nin sınırlarında inşa edilen duvarların farklı zamanlarda söz konusu gerekçeler için kullanıldığına tanıklık edilmiştir. Bununla birlikte duvarı anlamak onun hangi amaçlarla inşa edildiğiyle paralel ilerleyen bir süreçtir. Sonraki bölüm duvarların inşa edilmiş amacından yola çıkarak geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımlarını merkeze alan teorik bir bakış açısı getirmektedir.

2. Geleneksel Olmayan Güvenlik Tehdidine Karşı Geleneksel Önlemler: Sınır Duvarları

Devletler geçmişten bugüne genellikle sahiplenme, engelleme ve güvenlik odaklı sınır duvarları inşa etmiştir. Ele geçirilen topraklar öncelikle “burası benimdir” diyebilmek (Rousseau, 1913, s. 207) ve sonrasında onu dış tehditlere karşı korumak için yüksek surlara sahip kalelerle çevrilmiştir. Bu durum modern anlamda ulus devlet ortada yokken de önemli bir güvenlik uygulaması olagelmıştır. Bununla birlikte “güvenliğin yüksek duvarlar ya da derin çukurlardan ibaret olmadığına” ilişkin görüşler de var olmuştur (Sun-Tzu, 2008, s. 18). Ancak güvenliğin sınır duvarlarıyla eşdeğer hale geldiği uygulamalar daha ön planda yer almıştır. Örneğin Thucydides M.Ö. 400'lü yıllardaki Peleponnezya Savaşlarına değindiği çalışmasında, Sparta'nın Atina'ya karşı savaşında Antissa, Pyrrha ve Eresus şehirlerine saldırdığını ancak bu şehirlerin sahip oldukları yüksek ve güçlü duvarlar sayesinde güvende kaldığını ifade etmiştir (Thucydides, 1972, s. 138). Thucydides, Atinalıların ve diğer birçok şehir devletinin

kendilerini güvende tutmak için duvar inşa ettiklerini ifade etmiş, duvarların savunmada başarılı olduğuna vurgu yapmış ve duvarların ayrıntılı güvenlik işlevlerinden çalışmasında sıklıkla bahsetmiştir⁸.

Engellenmesi planlanan veya güvenliğe tehdit oluşturan etkenler ise en azından 21. yüzyıla kadar çoğunlukla devletlerarası anlaşmazlıklar ile askeri tehditler iken korunması gereken ise ulus devletinin kutsalı olan teritoryalitedir. Dolayısıyla devletler yıllarca egemenlik alanı olan sınırlarını askeri tehditlere karşı korumak durumunda kalmıştır. Ancak yıllar içerisinde geleneksel askeri tehditleri esas alan geleneksel güvenlik yaklaşımlarından; göç, çevresel sorunlar, insan kaçakçılığı gibi meseleleri esas alan geleneksel olmayan önemli bir dönüşüm yaşanmıştır (Baylis, 2008; Karabulut, 2021). Küreselleşme hayatın her noktasında olduğu gibi devleti de etkilemiş, değerleri ve öne çıkan kavramları dönüştürmüştür. Her şeyin hızlı ve yoğun şekilde aktığı küreselleşme sürecinde sınırlar muğlaklaşırken, egemenlik ve güvenlik algıları ise teritoryal bağlamdan uzaklaşmıştır. Ancak küreselleşme çok taraflı, çok amaçlı ve çok sonuçlu bir fenomen olduğu kadar aynı zamanda dikotomilerle dolu bir süreçtir. Bu noktada sınırların eşzamanlı bir şekilde muğlaklaştığı ve kutsallaştığı söylenebilir. Nitekim günümüzde insanlar bir yandan neredeyse sınırsız bir hareket imkanına sahipken, diğer yandan önlerine inşa edilen duvarlarla hareketleri kısıtlanmaktadır.

Bununla birlikte özellikle güvenliğe ilişkin yaklaşımların gelenekselden sıyrılarak yeni “tehditlerin” bulunduğu geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımlarına bırakmıştır. Bir olgunun geleneksel olmayan güvenlik çalışmaları kapsamında tehdit olarak nitelendirilmesi için ise bazı şartları sağlaması beklenmektedir. Caballero-Anthony bu şartları şu şekilde sıralamıştır (2016, s. 6):

- Kökenleri, kavramları ve etkileri açısından anlaşılan ulus-ötesi bir karaktere sahiptirler,
- Politik ve sosyoekonomik terimlerle tanımlanırlar,
- Toplumsal ve siyasi istikrarsızlığa neden olurlar ve güvenlik tehdidi oluştururlar,
- Etkilerinin tersine çevrilmesi veya onarılması zordur,
- Ulusal çözümlerin yetersizliği nedeniyle bölgesel ve çok taraflı iş birliğine ihtiyaç duyarlar,
- Hem devletler (toprakları ve egemenlikleri) hem de halklar (bireyler ve toplumlar) için tehdit oluştururlar⁹.

Küreselleşme ile birlikte geleneksel tanımı sorgulanan güvenlik, çoklu yorumların nesnesi haline gelmiştir ve özellikle yukarıdaki şartları sağlayan olgular geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımları kapsamında ele alınmaya başlanmıştır. Örneğin bulaşıcı hastalıklar, çevresel sorunlar, yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti ve göç

⁸ Bu ifadeler Thucydides'in adı geçen çalışmanın 22, 38, 71, 96, 111, 121, 146, 177, 196, 203, 204, 278, 310, 322, 425, 507, 533. sayfalarında sıklıkla vurgulanmıştır.

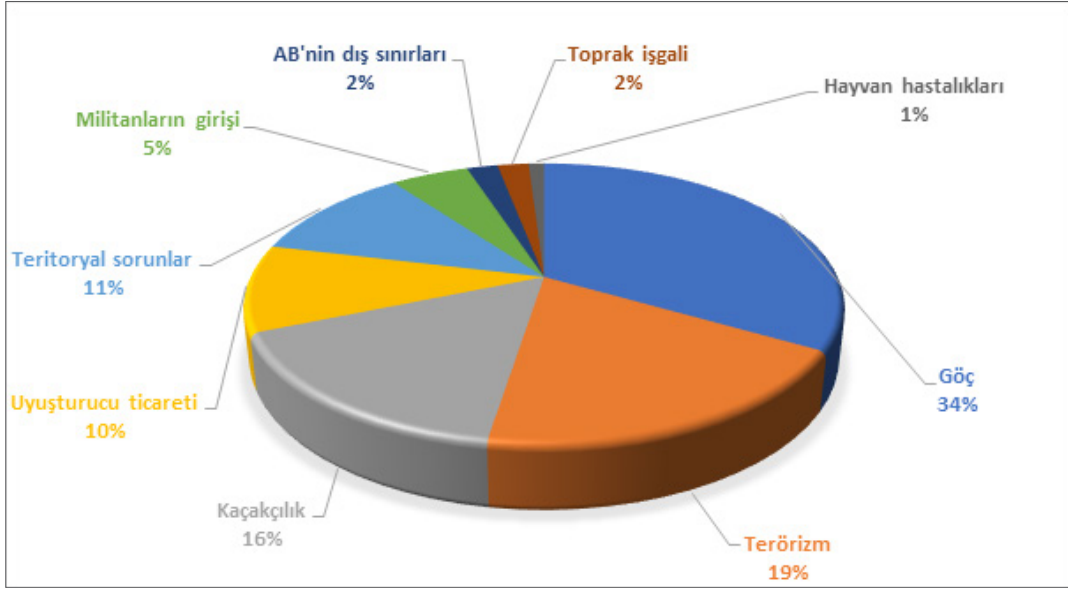
⁹ Göç meselesinin tehdit, güvenlik riski, istikrarsızlık gibi sıfatlarla ele alınması oldukça tartışmalıdır. Ancak bu çalışmada devletlerin inşa ettiği sınır duvarları üzerine odaklanılmış olduğundan, devletlerin göçü tehdit olarak gördüğü ön kabulüyle söz konusu tartışmaya girilmemiştir.

gibi konular geleneksel olmayan güvenlik çalışmalarının odağındadır (Caballero-Anthony, 2016, s. 6; Caballero-Anthony & Emmers, 2006, s. 1; Cook, 2017, s. 7; Masys, 2016, ss. 315-323; Muna, 2006, s. 98; Upadhyaya, 2006, s. 13). Özellikle göç meselesinin geleneksel olmayan güvenlik çalışmalarında son yıllarda öne çıktığı söylenebilir (Caballero-Anthony, 2017, ss. 137-140; Curley, 2016).

Yukarıda sıralanan altı şart, göçü geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımlarının bir unsuru yaparken devletlerin göçü bir tehdit olarak ele alması özellikle sınırlarda kendisini göstermektedir. Nitekim ulus devletlerin güvenliklerine karşı tehdit algısı dönüşürken “neyin güvenliği” sorusu da yanıt bulmaktadır. Bu noktada her ne kadar güvenlik yaklaşımı geleneksel değilse de ulus devletin güvenliğini ön planda tuttuğu unsur son derece geleneksel olarak egemenlik sahası yani sınırlardır. Sınırlar devletler için tehditlere karşı bir bariyer ve egemenliğin koruyucusu gibi sıfatları barındırmaktadır (Moraczewska, 2010, s. 333). Sınırların bu önemi herhangi bir teritoryal bölge üzerindeki hareketlilikte devlet kontrolünü beraberinde getirmektedir (Loftus, 2015, s. 115). Bir anlamda ulus-devletleri tanımlayan onların sınırlarıdır; yabancıların sınır geçişlerini ve ülkede kalış koşullarını belirleyen meşru egemenlik, bir başka söyleyişle kontrol gücüdür (İçduygu vd., 2014, s. 51).

Sınırların devletler için bu önemi, devletlerden tarafından yeni tehditler olarak lanse edilen ve geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımlarının odağını oluşturan bulaşıcı hastalıklar, çevresel sorunlar, yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti ve göç gibi yeni tehditlere karşı kontrol mekanizmalarını gündeme getirmektedir. Bu durum bir anlamda devletin kontrol yetkisini kaybetme riskine işaret etmektedir (Adamson, 2006, s. 174). Kicinger, konuyu AB özelinde ele aldığı çalışmasında organize suçlar, kaçakçılık, insan ticareti ve terörizm gibi tehditlerin göçlerin bir çıktısı olduğunu vurgulayarak devletlerin egemenliklerini korumak için özellikle dış sınırlarında önlemler alabileceğini ifade etmektedir (2004, s. 6). Benzer şekilde Marzęda-Młynarska çalışmasında göç tehdidine karşı alınabilecek yasal önlemlerden biri olarak sınır birimlerini ve sınırdaki diğer önlemleri işaret etmektedir (2016, s. 9). Söz konusu önlemler devletlerin adeta birbiriyle yarışarcasına sınırlarında inşa ettikleri sınır duvarları ile görülmektedir.

Görünen o ki günümüzde devletler geleneksel olmayan güvenlik tehditlerinden biri olan göçe karşı son derece geleneksel bir yöntem olan sınır duvarlarıyla önlem alma gayretindedir. Grafik 3’te bu yeni tehditler ve duvar inşasında devletlerin sunduğu gerekçeler arasındaki yerleri açıkça verilmiştir.

Grafik 2: Devletlerin Sınır Duvarı İnşa Etme Gerekçelerinin Dağılımı

Kaynak: (Benedicto vd., 2020, s. 19).

Grafik 3'te de görüldüğü üzere dünya üzerinde inşa edilen duvarların çoğunda göç gerekçe gösterilmiş, devletler tarafından duvarı meşrulaştırma aracı olarak kullanılmıştır. Bu durum devletlerin sınırlarının güvenliği kadar yaşatma ve ölüme bırakma başta olmak üzere iktidarın farklı tekniklerinin günümüzde de belirgin şekilde devam ettiğini göstermektedir. Devletlerin güvenliklerine ilişkin yeni tehditler geleneksel olmayan güvenlik yaklaşımlarının unsurları olurken, bu tehditlere ilişkin uygulanan politikalar ise geleneksel güvenlik anlayışının bir parçası olarak sınırlarda inşa edilen duvarlardır.

Devletler özellikle de son on yıllık süreçte göçe ve göçmene karşı duvar inşa etme akımına kapılmıştır. Türkiye Suriye, Irak ve İran sınırlarında inşa ettiği duvarlarla bu akımın en güncel örneklerinden biridir. Öte yandan Yunanistan ve Bulgaristan'ın da Türkiye sınırlarında inşa ettiği duvarlarla Türkiye, duvarlarla çevrili bir ülke haline gelmektedir.

3. Göçe Karşı Duvarlarla Çevrilen Bir Ülke: Türkiye

Türkiye, sahip olduğu coğrafi konum itibarıyla yıllardır göç güzergahında yer alan, göçmenler tarafından transit veya hedef ülke olarak görülen, sebepleri, yoğunluğu ve sonuçları ne olursa olsun küresel insan hareketliliğinin merkezinde yer alan bir ülkedir. Bu konum göçün ve göçmen karşıtlığının en yüksek noktaya ulaştığı günümüzde de değişmemiş olmakla birlikte devletlerin göçmen karşıtlığı üzerine yoğunlaştığı sınır uygulamalarında da

kendisini göstermektedir. Nitekim Türkiye, Suriye ve İran sınırlarından gelecek göçe karşı doğu ve güneydoğu sınırlarına duvar inşa ederken, Avrupa sınırındaki komşuları Yunanistan ve Bulgaristan da söz konusu göçün Türkiye üzerinden geçerek kendi topraklarına ulaşmaması için Türkiye ile olan sınırlarına duvarlar inşa etmektedir. Nitekim Türkiye bu süreçte duvarlarla çevrili bir ülke haline gelmektedir.

Bununla birlikte Türkiye'nin duvarlarla çevrili bir ülke olması söz konusu sınırlarındaki politika geçmişi ile yakından ilgilidir. Suriye sınırında 1950'li yıllarla birlikte önce tel örgülerle başlayan engelleme pratikleri, sonrasında sınıra döşenen mayınlı arazilerle bir üst seviyeye çıkarılmış, söz konusu uygulamalar askeri personel ve mühimmatlarla desteklenmiştir. Bütün bu uygulamalar Suriye ile ikili ilişkilerde yaşanan sorunlar ve en temelde de terör tehdidinde karşı alınmıştır. Suriye duvarının inşasındaki en büyük etken ise kuşkusuz 2010'da başlayan Arap Baharı'dır. Arap Baharı, ülkesel, bölgesel ve küresel anlamda birçok etki ortaya çıkarırken kuşkusuz göç bunların başında gelmektedir. Bu süreçte milyonlarca Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalırken Türkiye özellikle ilk birkaç yılda ani ve yoğun bir Suriyeli göçünü tecrübe etmiştir. Nitekim ilk yıllarda on binli rakamlarla ifade edilen ve hatta 100 bin Suriyeli sayısının kritik ve psikolojik bir eşik olarak dahi belirlendiği Suriyeli göçü,¹⁰ sonrasında uygulanan açık kapı politikası ile 2014'te 1,5 milyonu 2015'te 2,5 milyonu bulmuş, günümüz itibariyle ise 3,7 milyonu aşmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021). Bu süreçte beklenenin çok üzerinde bir artış olması ve ülke içindeki kapasitenin bu göç yükünü kaldıramayacak duruma gelmesi, Türkiye için bir politika değişimini beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte söz konusu yıllarda bölgede etkin olan Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) terör örgütünün özellikle Türkiye'deki can kayıplarına sebep olan eylemleri ve eylemleri yapan örgüt militanlarının Suriyelilerin arasında göçmen kılığında sınırları geçtiğine dair edinilen bilgiler, Türkiye için sınırları daha da önemli hale getirmiştir (Yeşiltaş vd., 2016, s. 35). Söz konusu gelişmeler duvar inşasının arkasındaki hafızayı ortaya koyarken sınırın yönetimine ilişkin sorunları da gözler önüne sermiştir. Terör örgütü militanlarının ya da göçmenlerin sınırdan geçişinin duvarlarla engelleneceğine dair son derece büyük bir yanılgıya düşülmüştür. Nitekim sınırın Suriye tarafından sınır şehrindeki Kilis ve Hatay'a duvarın üzerinden atılan füzeler, duvar inşasından sonra halen binlerce düzensiz göçmenin sınırdan geçişi de bu yanılgının trajikomik örnekleridir.

İran ve Irak sınırında ise bölgedeki gelişmelerin etkisi ile geçmişte ikili ilişkilerde sorunlar yaşanmış, kaçakçılık ve teröre karşı önlem amaçlı politikalar izlenmiştir. Özellikle Irak sınırının bugün için önemi ise 1988-1991 yıllarında karşılaştığı kitlesel göçlerdir. 500 bin civarında Iraklı Türkiye'ye giriş yapmak için sınırlarda beklemiştir. Türkiye'nin hem böylesine bir göçe karşı hazırlığının olmaması hem de terör faaliyetlerine ilişkin endişesi sınırların kapalı

¹⁰ Söz konusu söylem dönemin Dışişleri Bakanı Sn. Ahmet Davutoğlu tarafından 29 Ağustos 2012'de dile getirilmiştir. Bkz: http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_-ahmet-davutoglu_nun-esenboga-havalimaninda-gerceklestirdigi-basin-toplantisi_-29-agustos-2012_-ankara.tr.mfa (Erişim Tarihi: 10.11.2021).

kalmasını karar vermiştir. Ancak uluslararası baskılar neticesinde bir süre sonra sınırlar açılmış, savaştan kaçan yaklaşık 70 bin Iraklı göçmen¹¹ “geçici misafir” olarak kabul edilmiş, sınır illerinde oluşturulan çadır kentlere yerleştirilmiştir (Cumhuriyet, 1988, s. 1; Milliyet, 1988, s. 10). 1991’de de benzer bir durum yaşanmış ve sınır yönetimindeki belirsizlikler devam etmiştir.¹²

Türkiye’nin sınırlarındaki bu politika geçmişi, sınırların öneminin yeni olmadığını göstermekle birlikte duvar inşasına gelinceye kadar da önemli bir birikime işaret etmektedir. Ancak söz konusu birikim bugünkü gelişmeler için rehber olamamıştır. Öyle ki son yıllarda sınırlarda yaşanan gelişmeler için en etkili yöntemin duvar olduğuna ilişkin büyük bir yanılgıya düşülmüştür.

Gerek Türkiye’ye giren göçmen sayısının 4 milyona yaklaşması gerekse sınır hattındaki terör faaliyetleri, Türkiye’nin uyguladığı açık kapı politikasının sorgulanması ve göçmenlerin Türkiye üzerinden bir sonraki durakları olan Avrupa ülkelerinin sınır önlemlerini artırması için fazlasıyla yeterli olmuştur. Özellikle göçmenlerin Türkiye üzerinden Avrupa’ya giriş kapısı olan Yunanistan ve Bulgaristan, söz konusu önlemleri alan ülkelerin başında gelmektedir.

Yunanistan ve Türkiye, yıllardır farklı sorunlarla karşı karşıya gelmekte ve özellikle de son yıllarda göç meselesinde kara ve deniz sınırlarında karşı karşıya gelen iki devlettir. Türkiye sınırındaki göç karşıtı uygulamalarına 2012’de başlayan Yunanistan, öncelikle Türkiye sınırında Pazarkule sınır kapısından Meriç Nehri’ne kadar olan 12,5 kilometrelik bölgede beton bloklar, tel örgüler, jiletli tellerden oluşan bir duvar inşa etmiştir. 3 milyon Euro maliyeti bulunan duvarın inşasında 6 bin metreküp beton, 800 ton çelik ve 370 kilometre farklı türden dikenli tel kullanılmıştır. Ayrıca duvar, 23 termal kamera ve Frontex iş birliğindeki Yunan sınır görevlilerinin devriyeleri ile desteklenmektedir (Nielsen, 2012; Ulusoy vd., 2019, s. 19). Yunanistan her geçen yıl sınır önlemlerini artırırken özellikle Şubat 2020’de sınır hattında yaşanan olaylardan¹³ sonra önlemleri en üst düzeye çıkarmış ve öncekine ek 40 kilometrelik bir duvar inşasına daha başlamıştır (BBC, 2021). Son yıllarda özellikle denizden Yunanistan

¹¹ 20.000 göçmen Örnekköy ve Suüstü köyleri civarına yerleştirilirken 40.000 göçmen Çukurca’ya bağlı köylere, 10 bin göçmen de Dicle Nehri kıyısında kurulan geçici kamplara yerleştirilmiştir.

¹² Nisan 1991’de yaklaşık 200 bin Iraklı göçmen Türkiye sınırına gelmiş, iki gün içinde bu sayı 400 bine çıkmış ve sınırlar yine kapatılmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı 1988’deki yaşananlardan ders alındığını ve Türkiye’nin bunu kaldıramayacağını ifade ederken, Cumhurbaşkanı Turgut Özal ise dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal ise “Gelen adamları durduramayacağımıza göre öbür tarafı durdururuz. Bunlar bizim kardeşlerimiz, akrabalarımız olabilir. Kendilerine yiyecek ve barınma konusunda yardımcı oluruz. Bunların ister Irak’ta ister Türkiye’de bir bölgeye yerleştirilmesini sağlayabiliriz. Ama sınırlarımızı tamamen açmayız.” sözleriyle Türkiye’nin göçmenlere bakış açısını ve sınır politikasını açıklamıştır (Kirişçi & Karaca, 2016, s. 305; Milliyet, 1991a, s. 18, 1991b; Öztığ, 2016).

¹³ 28 Şubat 2021’de Türkiye’nin Avrupa’ya geçmek isteyen göçmenleri engellemeyeceğine dair kararı sonrası farklı uyruklardan binlerce göçmen Türkiye-Yunanistan sınırında toplanmıştır. 28 Şubat-28 Mart 2020 tarihleri boyunca devam eden süreçte göçmenlerin sınır geçme kararlılıklarına ilişkin çalışma için bkz: (Ünay, 2020).

adalarına yönelik geçişlerin fazla olması ile önlemleri deniz üzerine kaydıran Yunanistan, “yüzen bariyerler” ile deniz sınırından da göçü engelleyen politikalar üretmektedir (Reuters, 2020).

Bununla birlikte gerek AB'nin gerekse Yunanistan'ın kendi sınır birimlerinin insanlık dışı uygulamaları ise bir anlamda inşa edilen duvarların entegre parçalarından birini oluşturmaktadır. Nitekim göçmenlere doğrultulan silahlar, kullanılan plastik ve gerçek mermiler, kullanılan tarihi geçmiş gaz bombaları, sınır hattındaki artık rutinleşen geri itme uygulamaları sınırdaki inşa edilen duvarların birer parçasıdır.

Türkiye'nin duvarla çevrili bir ülke haline gelmesindeki bir diğer etki Bulgaristan'dan gelmektedir. Bulgaristan'ın Türkiye sınırındaki göç karşıtı politikaları her ne kadar yine 2010'lu yıllara denk gelse de 1980'li yıllar iki ülkenin sınır politikaları adına önemlidir. Bulgaristan'ın ülkedeki Türkleri asimile etmeye yönelik uygulamaları sonrası Türkiye, sınırlarını açmış ve 345 bini aşkın Bulgaristan Türkü'nün kabul etmiştir. Ancak sayının fazlalığı nedeniyle bir süre sonra sınırlar kapatılmıştır (Cumhuriyet, 1989, s. 1; Yüzbaşıoğlu, 2019).

2010'lu yıllarda ise bu sefer tersi bir göç hareketinde Bulgaristan sınırını kapatmış, 2014'te Türkiye ile olan duvar inşasına başlamıştır. Yaklaşık 30 kilometrelik sınır hattında inşa edilen duvar yeterli görülmemiştir. 2015'te ek 130 kilometrelik bir duvar inşasına daha başlanarak Türkiye-Yunanistan sınırının neredeyse tamamı duvarla çevrilmiş, buna ek olarak sınır hattı, askeri görevliler ve teknolojik aygıtlarla donatılmıştır (Lyman, 2015; Mortimer, 2015; Reuters, 2015).

Bulgaristan ve Yunanistan her ne kadar sınırlarını duvarlarla kapatmış olsa da Türkiye'nin duvarlarla çevrili bir ülke haline gelmesindeki en büyük pay ise yine Türkiye'nindir. Sınırlarına inşa edilen duvarların yanı sıra Türkiye de özellikle doğu ve güneydoğu sınırlarına duvar inşa etme politikasını son yıllarda uygulamaya koymuştur. Suriye İç Savaşı ve devamında bölgenin değişmeyen tehditlerinden terör sorunu duvar inşası için önemli etkenlerdir. Ancak Türkiye'nin Suriye sınırında tecrübe ettiği yoğun göç süreci, düzensiz girişlerin yüz binlere ulaşması ve Türkiye'nin daha fazla göçü kaldıramayacak olması göçü engelleyici bir uygulama olarak duvar inşasının asıl gerekçesini oluşturmaktadır.

Türkiye-Suriye sınırında geçmişten bu yana su, kaçakçılık, terörizm gibi gerekçelerle anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Söz konusu anlaşmazlıklarda tel örgü, mayınlı arazi ve askeri önlemler Türkiye'nin uyguladığı sınır politikaları olarak öne çıkmaktadır (Benek, 2016). Yıllar içerisinde giderek katılaştıran sınır politikalarının son aşaması duvar inşası olmuştur. Duvar, toplam 911 kilometre olan Türkiye-Suriye sınır hattının dere ve nehir yatakları hariç 764 kilometrelik bölümünde inşa edilmiştir. Devlet destekli konut geliştiricisi Toplu Konut İdaresi

Başkanlığı (TOKİ), duvarın yaklaşık 540 kilometresini inşa etmekle görevlendirilmiştir. TOKİ'ye ait söz konusu bölümün; 97,27 kilometresi Hatay'da, 67,41 kilometresi Kilis'te, 38,10 kilometresi Gaziantep'te, 194,84 kilometresi Şanlıurfa'da, 66,81 kilometresi Mardin'de ve 47,34 kilometresi de Şırnak'ta yer almaktadır (TOKİ, 2017). Ağustos 2019'da duvarın 538,6 kilometrelik bölümü için duvar imalat ve inşası tamamlanırken,¹⁴ duvarın fiziki özellikleri ve teknolojik donanımları ise dikkat çekmektedir.

Sınır hattı boyunca yerleştirilen iki metre genişliğinde ve üç metre yüksekliğindeki yedi tonluk seyyar blokların üzerine bir metrelik jiletli teller çekilmiştir (Ibid). Ayrıca yüksekliği 15, çapı ise 7 metre olan kulekol adı verilen gözetleme kulelerin inşası da tamamlanmıştır. Gerek beton bloklar gerekse kulekollar mobilize bir yapıya sahip olup istenildiğinde başka bir bölgeye taşınabilir bir yapıya sahiptir. Proje kapsamında yakın alan gözetleme sistemi ile duvarın elektronik katmanı da oluşturulmuştur. Bu noktada termal kamera, kara gözetleme radarı, uzaktan komutalı silah sistemi, komuta kontrol merkezi, hat boyu görüntüleme sistemi ile sismik ve akustik algılayıcılar önemli rol oynamaktadır. Duvarın inşa edildiği sınır hattı boyunca ise devriye araçları görev alırken, havadan da zeplin ve insansız hava araçlarıyla sürekli olarak gözetlenmektedir.

Türkiye-Suriye Duvarı her ne kadar Türkiye'nin son yıllarda dönüşen sınır politikasının somut bir unsuru olsa da aslında AB'nin dış sınır güvenlik politikasının bir parçasıdır. Nitekim AB'nin özellikle Türk Ticaret Odaları ile iş birliği içinde kamu-özel ortaklıkları yoluyla çoğu sınır geçiş noktasının modernizasyonu, sınır istasyonlarının ve kara sınırlarında aydınlatma ve çitle devriye yollarının yeniden inşası, yeni gözlem kuleleri ve komuta merkezlerinin kurulması gibi önemli ulusal projelere destek verildiği bilinmektedir (Delegation of the European Union to Turkey, 2019). Örneğin Türk Şirketi Otokar'ın duvar hattında görev yapan devriye araçları, AB'nin 35,6 milyon Euroluk desteğiyle finanse edilmektedir (Akkerman, 2019, s. 17).

Türkiye'nin bir diğer sınır duvarı ise İran sınırında başlamıştır. Özellikle Afganistan ve Pakistan üzerinden son yıllarda radikal şekilde artan göç sonrası İran sınırında göçü engellemeye yönelik olarak duvar politikası izlenmiştir. Temmuz 2019'da 182 kilometrelik kısmının tamamlandığı¹⁵ İran Duvarı'nın inşası halen devam etmektedir. Aralık 2020'de sınırın Ağrı ilini kapsayan bölümünde 81 kilometrelik duvarın tamamlandığı belirtilmiştir.¹⁶ Ağustos 2021'de ise sınırın Hakkâri ilini kapsayan bölümünde 43 kilometrelik duvar inşası tamamlanmıştır. Bununla birlikte düzensiz göçü engellemek amacıyla başlatılan duvar inşasının Ağrı Doğubayazıt'tan Hakkâri Yüksekova'ya kadar İran sınırının tamamına yayılması planlanmaktadır (NTV, 2021). Öte yandan Türkiye'nin sınırlarını duvarlaştırma

¹⁴ İlgili bilgiye TOKİ'ye yapılan 14.07.2019 Tarih ve 65726 Sayılı Bilgi Edinme Başvurusu sonucunda ulaşılmıştır.

¹⁵ Bu bilgiye TOKİ'ye yapılan 14.07.2019 Tarih ve 65726 Sayılı Bilgi Edinme Başvurusu sonucunda ulaşılmıştır.

¹⁶ İlgili bilgiyi İçişleri Bakanı Süleyman Soylu twitter hesabından duyurmuştur. Bkz: <https://twitter.com/suleymansoylu/status/1334781951652278272> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).

projesini Suriye ve İran ile sınırlı tutmayacağı, olası yasa dışı sınır geçişlerine göre Irak ve Gürcistan sınırlarına da duvar örebileceği beklenmektedir.

Bu noktada Foucault'nun yaklaşımını Türkiye özelinde değerlendirmek gerekir. Türkiye'nin duvarlarla çevrili bir ülke olmasında Suriye, Irak ve İran sınırlarında inşa ettiği duvarlar etkili olurken ana gerekçe düzensiz girişlerdir. Foucault'nun biyoiktidar tasviri ve kullandığı teknikler arasında yer alan; yaşatma, ölüme bırakma, nüfusun kontrolü ve gözetleme Türkiye'nin sınırlarında da görülmektedir. Türkiye özellikle son yıllarda artık açık şekilde göçe karşı sınır önlemleri almaktadır. İnşa ettiği duvarlar ile göçmenlerin girişini engellemeye çalışan Türkiye, Foucault'un tasvir ettiği iktidar reaksiyonlarını da göstermektedir. Nitekim inşa edilen duvarlar, sadece somut bir beton yığından ibaret değildir. Duvarlara entegre edilen gözetleme araçları, sınır hattında konuşlandırılan askeri birlikler ve düzensiz göçmenlerin girişinin engelleneceğine ilişkin söylemler bunu gözler önüne sermektedir.

Foucault'un iktidarında belirgin iki unsur olan egemenlik ve disiplin Türkiye örneğinde de belirgindir. Son dönemde göç yoğunluğunun artışı sonrasında özellikle İran sınırında duvarların inşası hızlandırılmış, sınır bölgesi Türkiye'nin egemenlik sembolü haline gelmiştir. "Kuş uçurtulmayacak kadar sağlam bir güvenlik duvarı" inşa edilirken, duvarın düzensiz girişleri engelleyeceğine ilişkin yanılı büyük bir kararlılıkla sürdürülmektedir.

Türkiye sahip olduğu jeopolitik konum gereği çokça sınır komşusu bulunan, terör başta olmak üzere bölgedeki güvenlik tehditlerini sınırlarında yakından hissedilen, göç güzergahının gerek geçiş gerekse hedef noktası olarak merkezi konumda yer alan ve sınır yönetimine en çok ihtiyacı olan ülkelerden biridir. Ancak dünya genelindeki birçok devletin yaptığı gibi Türkiye de kendine tehdit olarak algıladığı unsurlara karşı duvar inşa etme yoluna gitmiştir. Yeni duvarların en güncel örneklerine sahip Türkiye'nin duvarları, özellikle son birkaç yıldır teröre karşı alınan bir güvenlik önleminde ziyade, geleneksel olmayan güvenlik tehditlerinden sayılan göçe karşı uygulanan engelleme politikasının somut çıktısıdır. Söz konusu politikalar Türkiye'yi duvarlarla çevrili bir ülke haline getirmiştir. Öyle ki Suriye, Irak ve özellikle de son dönemde İran sınırından geçerek Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışan göçmenler duvarlarla çevrili bir ülkeyi aşmak zorundadır. Görünen o ki Türkiye'nin coğrafi konumunu ve özelliklerini tanımlarken sıklıkla kullanılan "Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkedir" ifadesi artık yetersiz kalmaktadır. Bunun yerine kullanılacak cümle ise günümüz Türkiye'sini daha iyi anlatacaktır: "Türkiye duvarlarla çevrili bir ülkedir".

Sonuç ve Değerlendirme

Dünya tarihinin son 30 yılına anlatacak bir kelime seçilecek olsa kuşkusuz “duvar” akla gelecek ilk birkaç kelimedenden biri olacaktır. Berlin Duvarı'nın yıkılışı ile başlayan serüven yeni duvar inşaları ile devam etmektedir. Nitekim duvar fiziki olarak yıkılsa dahi “Berlin Duvarı gibi bir duvar” düşüncesi birçok siyasi liderin söylemleri ve eylemleri arasında yer almaktadır. Söz konusu serüvende değişen tek şey, duvarlar artık insanları “içerde tutmak” yerine “dışarıda tutmak” gerekçesiyle inşa edilmeye başlamıştır.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde sınırsız bir dünya ütopyasından ziyade duvarlı bir dünya tecrübe edilmektedir. Devletler güç maksimizasyonu, otorite koruma, gözetim, denetleme, kontrol, engelleme gibi tekniklerini sınırlarında duvarlar aracılığıyla göstermektedir. Bir anlamda iktidar teknolojilerinin yeni versiyonları sınırlarda duvarlar aracılığıyla görünür kılınmaktadır. Egemenlik sahasına giren ve güvenlik tehdidi oluşturacağını kabul ettiği her unsura karşı sınırlarda duvarlar yükselmektedir. Üstelik yıllardır devletler arasındaki sınır sorunlarının ana sebeplerini oluşturan savaş durumları, terör faaliyetleri, askeri operasyonlar yerine geleneksel olmayan güvenlik unsurları olarak sayılabilecek göç, uyuşturucu ticareti, salgın hastalıklar, kaçakçılık, iklim olaylarına karşı duvar politikaları uygulanmaktadır. Özellikle kitlesel göç hareketleri, güzergahta yer alan neredeyse bütün devletler tarafından duvar inşa gerekçesi olarak öne sürülmektedir.

Göçlerin ve göç karşıtlığının paralel şekilde aratarak devam ettiği günümüz dünyasında, devletlerin sınırları politikaların merkezi konumu haline gelmektedir. Gerek göçmen sayılarının artması gerekse göçe sebebiyet veren etkenlerin her geçen yıl çeşitlenmesi ve sürekli hale gelmesi sınırların engelleyici misyonunu ön plana çıkarmaktadır. Sınır duvarları son 20 yılda bu misyonların temel araçları haline gelmektedir. Duvarlar, iktidarların otorite, güç ve egemenlik alanlarını sınırlarda göstermenin en popüler yolu haline gelmiştir. Hem yıllardır artarak büyüyen duvar piyasası hem de devletlerin duvar inşası konusundaki yarışı duvarları daha da çekici politikalar haline getirmiştir.

Son yıllarda ABD-Meksika, İspanya-Fas, Türkiye-Yunanistan, Polonya-Belarus sınırları başta olmak üzere dünyanın farklı sınırlarında görüldüğü üzere, göç(men)lere karşı uygulanan temel uygulama duvar inşa etmektir. Çalışmada örneklem olarak ele alınan Türkiye, her şeyden önce duvarlı dünyanın en güncel örneklerini sınırlarında barındırması bakımından önemli bir ülkedir. 2010 sonrasında kitlesel göç hareketlerinin küresel bir gündem maddesi haline gelmesiyle Türkiye, göçmenlerin giriş yaptığı Suriye, Irak ve İran ile Avrupa'ya geçiş yaptığı Bulgaristan ve Yunanistan sınırları ile merkezi konumda yer almaktadır. Türkiye'nin bu çalışma için örneklem olarak alınmasında ise söz konusu sınırların tamamının duvarlarla kaplı olmasının ana etkendir. Nitekim Türkiye, duvarlı bir dünyada duvarlarla çevrili bir ülke haline gelmiştir.

Türkiye'nin duvarlarla çevrili bir ülke haline gelmesinin en temel etkeni göç süreçleridir. Geçmişte benzer kitlesel hareketliliklerde Türkiye'nin planlı, etkili ve kararlı bir sınır politikasının olmadığı görülmüştür. Böyle bir göç hafızasına sahip Türkiye, 2010 sonrasında Suriye, son yıllarda ise Afganistan ve Pakistan kaynaklı kitlesel göç süreçlerinde ise sorunları halen yaşamaktadır. Öyle ki geçen yıllar içerisinde sınır yönetimine dair somut bir politika olarak sadece duvar inşası görülmektedir. Daha iyi bir yaşam için her türlü zorluğu göze alarak yaşam yerlerini terk eden göçmenler için duvarların bir engel olmadığı ve olmayacağı ise Türkiye başta olmak üzere duvarlarla kaplı dünyadaki birçok sınırdaki birçok sınırdaki görülmektedir.

EXTENDED SUMMARY

In this study, the concept of the borderless world created by globalization after the fall of the Berlin Wall is questioned together with the newly built walls. All over the world, regardless of geography, states have entered the race to close their borders with walls against migration. Even though the Berlin Wall was physically destroyed, the idea of a wall like it did not disappear, on the contrary, states entered the race to build a wall, especially in the 21st century. While there were 15 walls in the world in 1989, when the Berlin Wall was demolished, nearly 80 border walls were built by the states as of 2019. Today, there has been a transition from an borderless world to a walled world.

Boundary walls are as important as their physical structures with their sociological backgrounds. Michel Foucault's handling of power, power techniques, and especially his description of "power technologies" are important to understanding the sociology of walls. Foucault calls the sovereign power, which is decision-making, restrictive, prohibitive, and holds the rights to kill and keep alive, with a different conceptualization, "biopower". In Foucault's technologies of power, two mechanisms such as sovereignty and discipline come to the fore; These mechanisms find their counterparts in border walls in the 21st century.

Migration comes to the fore as the reason for the construction of border walls in the world. The transformation of the concept of security has made migration an element that should be prevented by states rather than interstate conflicts or military threats. After 2010, when migration became a global agenda item, states entered into a race to build a wall. While this context lays the groundwork for the theoretical part of the study, migration has been evaluated in the context of an unconventional security approach.

In this study, Turkey is examined as one of the states that built a wall on its borders. Turkey has covered most of its eastern and southeastern borders with walls, citing security threats and irregular migrant inflows. At the same time, Greece and Bulgaria on their western borders built a wall on their borders with Turkey, citing irregular migrant inflows. First of all, in 2012 Greece and 2014 Bulgaria started to build walls on the borders of Turkey. In 2016, Turkey decided to build a wall on its entire border with Syria, which was completed in 2020. Afterward, wall constructions started in the regions where the geographical conditions were suitable on the Iraqi border. After the increase in the number of migrants from Afghanistan and Pakistan in recent years, Turkey started to build a wall on the Iranian border, and the construction process is continuing.

As a result, Turkey has become a walled country in the transition from the borderless world to the walled world. Migration processes are the main factor behind Turkey's becoming a walled country. It has been observed that Turkey did not have a planned, effective, and determined border policy in similar mass movements in the past. However, as seen in other states that have built walls against migration on their borders, the walls are useless against migrants who migrate for a better life. Turkey has become a walled country with dysfunctional fortifications on its borders.

Kaynakça

- Adamson, F. B. (2006). Crossing Borders: International Migration and National Security. *International Security*, 31(1), 165-199. <https://www.jstor.org/stable/4137542>
- Akkerman, M. (2019). *The Business of Building Walls*. Research Report. Centre Delàs d'Estudis per la Pau.
- Aras, R. (2020). *The wall: The making and unmaking of the Turkish-Syrian border*. Palgrave Macmillan.
- Arıboğan, D. Ü. (2017). *Duvar*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Atkinson, M. (2016). Barbed-wire borders in the Middle East. *Middle East Eye*. <http://www.middleeasteye.net/features/barbed-wire-borders-middle-east>
- BBC. (2021, Ağustos 21). Greece finishes fence at Turkey border amid warnings of Afghan migrant surge. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-58289893>
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), ss. 69-85.
- Becker, J. (2018). Speaking to The Wall: Reconceptualizing the US–Mexico Border “Wall” from the Perspective of a Realist and Constructivist Theoretical Framework in International Relations. *Journal of Borderlands Studies*, 1-13. <https://doi.org/10.1080/08865655.2018.1482775>
- Benedicto, A. R., Akkerman, M., & Brunet, P. (2020). *Walled World Towards a Global Apartheid*. Centre Delas Reports. Centre Delàs d'Estudis per la Pau. https://www.tni.org/files/publication-downloads/informe46_walledworld_centredelas_tni_stopwapenhandel_stopthewall_eng_def.pdf
- Benedicto, A. R., & Brunet, P. (2018). *Building Walls: Fear and Securitization in European Union* (s. 58). Research Report. Centre Delàs d'Estudis per la Pau.
- Benek, S. (2016). Historical Background of Turkey-Syria Relations in the Term of Social Geograpy. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 171-192. <https://doi.org/10.21547/jss.256743>
- Bentham, J. (2008). *Panoptikon: Gözün iktidarı* (B. Çoban & Z. Özarslan, Çev.). Su Yayınları.
- Bissonnette, A., & Vallet, É. (Ed.). (2021). *Borders and border walls: In-security, symbolism, vulnerabilities*. Routledge.
- Brown, Wendy. (2011). *Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Caballero-Anthony, M. (2016). Understanding Non-traditional Security. *An Introduction to Non-Traditional Security Studies: A Transnational Approach* (ss. 3-19). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781473972308>
- Caballero-Anthony, M. (2017). From Comprehensive Security to Regional Resilience: Coping with Nontraditional Security Challenges. A. Baviera & L. Maramis (Ed.), *Building ASEAN community: Political-security and socio-cultural reflection*. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia.
- Caballero-Anthony, M., & Emmers, R. (2006). Understanding the Dynamics of Securitizing Non-Traditional Security. *Non-Traditional Security in Asia*. Routledge.

- Carter, D. B., & Poast, P. (2017). Why Do States Build Walls? Political Economy, Security, and Border Stability. *Journal of Conflict Resolution*, 61(2), 239-270. <https://doi.org/10.1177/0022002715596776>
- Chaichian, M. A. (2015). *Empires and walls: Globalization, migration, and colonial domination* (Haymarket Books).
- Cook, A. (2017). Non-traditional Security and World Politics. M. Beeson & N. Bisley (Ed.), *Issues in 21st century world politics* (3rd ed). Palgrave Macmillan.
- Cumhuriyet. (1988, Eylül 4). *Kürtlere "çadırkent"*.
- Cumhuriyet. (1989, Ağustos 22). *Özal, "hepsini alırız" dedi, göçmen sayısı 300 bini aşınca sınırı kapattı*. <https://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1989/8/22.xhtml>
- Curley, M. (2016). Migration and Movements of People. İçinde *An Introduction to Non-Traditional Security Studies: A Transnational Approach* (ss. 193-209). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781473972308>
- Çalık, B. (2012, Ekim 16). Mülteci sayısı psikolojik sınırı aştı. *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/10/16/multeci-sayisi-psikolojik-siniri-asti>
- Delegation of the European Union to Turkey. (2019). *EU Supports Stronger Border Management in Turkey*. Delegation of the European Union to Turkey. <https://www.avrupa.info.tr/en/eu-supports-stronger-border-management-turkey-41>
- Devaney, T. (2017). More than 200 companies express interest in border wall construction. *The Hill*. <https://thehill.com/regulation/321644-construction-of-trumps-wall-attracts-bids-from-225-companies>
- Di Cintio, M. (2013). *Walls: Travels along the barricades*. Soft Skull Press.
- Digidiki, V., & Bhabha, J. (2020, Şubat 7). Greece's proposed 'floating wall' shows the failure of EU migration policies. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/feb/07/greece-floating-wall-eu-refugees-migrant-policy>
- Flores, E. (2017). Walls of Separation: An Analysis of Three "successful" Border Walls. *Harvard International Review*, 38(3), 10-12.
- Foucault, M. (1990). *The history of sexuality* (Vintage Books ed). Vintage Books.
- Foucault, M. (1991). *Discipline and punish: The birth of the prison* (Reprint). Penguin Books.
- Foucault, M. (1994). *The birth of the clinic: An archaeology of medical perception*. Vintage Books.
- Foucault, M. (2004). *Toplumu savunmak gerekir = Il faut défendre la société* (Ş. Aktaş, Çev.). YKY.
- Frye, D. (2018). *Walls: A history of civilization in blood and brick* (First Scribner hardcover edition). Scribner.
- Fukuyama, F. (1989). The End of History? *The National Interest*, 16, 3-18. <https://www.jstor.org/stable/24027184>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Gökalp Aras, N. E. (2014). Biyopolitik Bir Nüfus Politikası Olarak Avrupa Birliği'nin Düzensiz Göç Rejimi ve Sınırlarda Ölüm Siyaseti. *Nüfus Bilim Dergisi*, 36, 67-102.

- Grün, Gianna-Carina. (2021). As migration is rising, so are border barriers. *Deutsche Welle*. <https://p.dw.com/p/3yv5t>.
- Hjelmgraad, K. (2018). *Border walls: 77 walls or fences around world, many erected since 9/11*. USA Today. <https://www.usatoday.com/story/news/world/2018/05/24/border-walls-berlin-wall-donald-trump-wall/553250002/>
- Hobsbawm, E. J. (2012). *Kısa 20. yüzyıl: Aşırıliklar çağı 1914-1991* (Y. Alogan, Çev.). Everest Yayınları.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* [MiReKoc Araştırma Raporları 1/2014]. Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi. https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası-C4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar-C4%B1-1923-2023_-.pdf
- Jones, R. (2012). *Border walls: Security and the war on terror in the United States, India and Israel*. Zed Books.
- Karabulut, B. (2021). "Uluslararası İlişkiler Kuramlarının Güvenlik Yaklaşımları: Karşılaştırmalı Bir Analiz". *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), ss. 51-87.
- Kershner, I. (2005). *Barrier: The seam of the Israeli-Palestinian conflict* (1st ed). Palgrave Macmillan.
- Kicinger, A. (2004). *International migration as a non-traditional security threat and the EU responses to this phenomenon*. Central European Forum for Migration Research.
- Kirişçi, K., & Karaca, S. (2016). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akınları. İçinde A. Kaya & M. M. Erdoğan (Ed.), *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (2. Baskı, ss. 295-314). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Langerbein, H. (2009). Great Blunders?: The Great Wall of China, the Berlin Wall, and the Proposed United States/Mexico Border Fence. *The History Teacher*, 43(1), 9-29.
- Linebarger, C., & Braithwaite, A. (2020). Do Walls Work? The Effectiveness of Border Barriers in Containing the Cross-Border Spread of Violent Militancy. *International Studies Quarterly*, 64(3), 487-498. <https://doi.org/10.1093/isq/sqaa035>
- Loftus, B. (2015). Border regimes and the sociology of policing. *Policing and Society*, 25(1), 115-125. <https://doi.org/10.1080/10439463.2013.802788>
- Lyman, R. (2015, Nisan 6). Bulgaria Puts Up a New Wall, but This One Keeps People Out. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2015/04/06/world/europe/bulgaria-puts-up-a-new-wall-but-this-one-keeps-people-out.html>
- Major, P. (2010). *Behind the Berlin Wall: East Germany and the frontiers of power*. Oxford University Press.
- Marzęda-Młynarska, K. (2016, Haziran 23). *Non-Traditional Security Challenges And Regional Governance: Eu And Asean Answers to The Migration Crisis*. CEEISA-ISA Conference 2016, Ljubljana.

- Masys, A. J. (2016). Manufactured Risk, Complexity and Non-traditional Security: From World Risk Society to a Networked Risk Model. İçinde A. J. Masys (Ed.), *Exploring the Security Landscape: Non-Traditional Security Challenges* (ss. 313-325). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-27914-5_15
- Mbembe, A. (2018, Kasım 11). *The idea of a borderless world*. Africa Is a Country. <https://africasacountry.com/2018/11/the-idea-of-a-borderless-world>
- Meyer, M. (2015, Kasım 6). Günter Schabowski, the Man Who Opened the Wall. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2015/11/07/opinion/gnter-schabowski-the-man-who-opened-the-wall.html>
- Milliyet. (1988, Eylül 4). *Irak'tan Türkiye'ye Bomba*.
- Milliyet. (1991a, Nisan 4). *Saddam'a Yaptırım Bekliyoruz*.
- Milliyet. (1991b, Nisan 5). *Batı'dan Türkiye'ye gözdağı: "Kürtlere sınırı aç"*.
- Moraczewska, A. (2010). The changing interpretation of border functions in international relations. *Revista Română de Geografie Politică*, 12(2). http://rrgp.uoradea.ro/2010_2.html
- Mortimer, C. (2015). *Bulgaria builds final part of razor wire fence to keep out refugees*. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/bulgaria-builds-final-part-razor-wire-fence-keep-out-refugees-10437962.html>
- Moulson, G. (2015, Kasım 2). Günter Schabowski: Political spokesman whose 1989 press conference hastened the fall of the Berlin Wall. *Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/obituaries/g-nter-schabowski-political-spokesman-whose-1989-press-conference-hastened-the-fall-of-the-berlin-a6718601.html>
- Muna, R. (2006). Securitizing Small Arms and Drug Trafficking in Indonesia. İçinde *Non-Traditional Security in Asia*. Routledge.
- Murray-Chandler, L. A. (2009). *Agent and subject of discipline: How the novice teacher experiences the techniques of power* [Master Thesis, University of Nevada Las Vegas]. <https://digitalscholarship.unlv.edu/thesesdissertations/949>
- Nail, T. (2013). The Crossroads of Power: Michel Foucault and the US/Mexico Border Wall. *Foucault Studies*, 110-128. <https://doi.org/10.22439/fs.v0i15.3993>
- Nielsen, N. (2012). Fortress Europe: A Greek wall close up. *EUobserver*. <https://euobserver.com/fortress-eu/118565>
- NTV. (2021). *İran sınırına 43 kilometre beton duvar örüldü*. <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/iran-sinirina-43-kilometre-beton-duvar-oruldu,Hf5MIWqRIE6FHNIIdfMckJQ>
- Ohmae, K. (1989, Mayıs 1). Managing in a Borderless World. *Harvard Business Review*, May–June 1989, 152-161. <https://hbr.org/1989/05/managing-in-a-borderless-world>

- Özdel, G. (2012). Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği Ve “Panoptikon” İle “İktidarın Gözü” Göstergeleri. *The Turkish Online Journal Of Design, Art And Communication*, 2(1), 22-29. <https://doi.org/10.7456/10201100/003>
- Öztiğ, L. İ. (2016, Ocak 28). 1988-1991 Kuzey Irak Sığınmacı Krizi. *Türk Dış Politikası Kriz İncelemeleri*. <http://tdpkrizleri.org/index.php/1988-1991-irakl-s-g-nmac-lar-krizi>
- Reuters. (2015, Ocak 14). Bulgaria to extend fence at Turkish border to bar refugee influx. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-turkey-fence-idUSKBN0KN1JG20150114>
- Reuters. (2020, Ocak 30). Greece wants floating fence to keep migrants out. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-greece-barrier-idUSKBN1ZT0W5>
- Rottman, G. L., & Taylor, C. (2008). *The Berlin Wall and the Intra-German Border, 1961-89*. Osprey.
- Rousseau, J.-J. (1913). *The Social Contract: And, Discourses*. Dent.
- Saddiki, S. (2017). *World of Walls: The Structure, Roles and Effectiveness of Separation Barriers*. Open Book Publishers. <https://doi.org/10.11647/OBP.0121>
- Schick, J. M. (2016). *The Berlin Crisis, 1958-1962*. University of Pennsylvania Press. <https://www.degruyter.com/doc/cover/9781512806465.jpg>
- Sferrazza Papa, E. C. (2018). What is a wall?: Towards an ontology of political artefacts. *Rivista di estetica*, 67, 80-96. <https://doi.org/10.4000/estetica.2645>
- Sheridan, C. (2016). *Foucault, Power and the Modern Panopticon* [Senior Theses, Trinity College]. <https://digitalrepository.trincoll.edu/theses/548>
- Sonnevend, J. (2016). *Stories without borders: The Berlin Wall and the making of a global iconic event*. Oxford University Press.
- Sperber, E. (2017). *The Concept of the Wall*. Truthout. <https://truthout.org/articles/the-concept-of-the-wall/>
- Sun-Tzu. (2008). *Savaş Sanatı* (A. Demir, Çev.; 3. Baskı). Kastaş Yayınları.
- Taylor, F. (2011). *The Berlin Wall: A world divided, 1961 - 1989* (1. Harper Perennial ed., [Nachdr.]). Harper Perennial.
- Thucydides. (1972). *History of the Peloponnesian War* ([Rev. ed]). Penguin Books.
- Thucydides. (2009). *The Peloponnesian War* (M. Hammond & P. J. Rhodes, Çev.). Oxford University Press.
- TOKİ. (2017, Şubat). *Sınır duvarı inşaatı tüm hızıyla sürüyor*. [toki.gov.tr](https://toki.gov.tr/haber/sinir-duvari-insaati-tum-hiziyla-suruyor). <https://toki.gov.tr/haber/sinir-duvari-insaati-tum-hiziyla-suruyor>
- Ulusoy, O., Baldwin-Edwards, M., & Last, T. (2019). Border policies and migrant deaths at the Turkish-Greek border. *New Perspectives on Turkey*, 60, 3-32. <https://doi.org/10.1017/npt.2019.2>
- Upadhyaya, P. (2006). Securitization Matrix in South Asia: Bangladeshi Migrants as Enemy Alien. İçinde M. Caballero-Anthony, R. Emmers, & A. Acharya (Ed.), *Non-Traditional Security in Asia: Dilemmas in Securitization*. Routledge.

- Ünay, H. (2020). *Düzensiz Göçmenlerin Sınırı Geçme Deneyimleri ve Kararlılıklarının Analizi: Pazarkule Sınır Kapısı Örneği* [GAV Çalışma Raporları]. Göç Araştırmaları Vakfı.
- Vallet, É. (Ed.). (2014). *Borders, fences and walls: State of insecurity?* Ashgate.
- Yeşiltaş, M., Özdemir, Ö. B., Öncel, R., Düz, S., & Öztürk, B. (2016). *Sınırdaki düşman Türkiye'nin DAİŞ mücadelesi*. SETA/Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2019, Kasım 4). *4 Soruda Bulgaristan'dan zorunlu göç*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/4-soruda-bulgaristandan-zorunlu-goc/1634850>